

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista annetun lain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö VN/25888/2024 / STM121:00/2024

Asian tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista annetun lain (jäljempänä vanhuspalvelulaki) ja asiakasmaksulain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia siten, että teknologisten ratkaisujen käyttäminen sosiaalihuollon palveluissa olisi mahdollista asiakkaan perusoikeuksia kunnioittaen ja yhdenvertaisesti koko maassa. Lisäksi sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä.

Sosiaalihuoltolakia ja vanhuspalvelulakia ehdotetaan lisäksi muutettavan siten, että asiakassuunnitelmaa laadittaessa olisi arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla huomioiden, mitä sosiaalihuoltolain uudessa 47 §:ssä säädetään. Hyvinvointialueella olisi siis jatkossa velvollisuus arvioida teknologisten ratkaisujen hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia ehdotetaan myös muutettavaksi. Laissa säädettäisiin asiakasmaksun perimisestä niissä tilanteissa, kun asiakkaan kiireelliseen avun tarpeeseen vastattaisiin käyttäen sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua. Muutoksen tarkoituksena on mahdollistaa asiakasmaksun periminen turva- auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa.

Vanhuspalvelulakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa mahdollistettaisiin teknologian ja teknisen valvonnan ottaminen huomioon silloin, kun niillä olisi henkilöstötarvetta pienentävä vaikutus. Henkilöstömitoitusta arvioitaessa voitaisiin mitoitusta pienentää enintään 0,04 työntekijää asiakasta kohti, mikäli toimintayksikössä olisi käytössä teknologioita, joilla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä. Toteutuneen henkilöstömitoituksen olisi kuitenkin aina oltava vähintään 0,6 työntekijää asiakasta kohti.

Saamelaiskäräjien lausunto

Saamelaiskäräjät kiinnittää lausunnossaan huomiota lakiuudistuksen vaikutuksiin saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen sosiaalihuollossa. Yleisesti ottaen Saamelaiskäräjät pitää kannatettavana sitä, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädetään lainsäädännöllä, jolloin ratkaisuille on selkeä ja yhtenäinen pohja.

Saamelaiskäräjät kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädännön asettamien reunaehtojen ja on turvattava saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaalihuollon palveluissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) mukaan asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä Lapin hyvinvointialueen alueella sellaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä. Lisäksi asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä Lapin hyvinvointialueen alueella kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, jotka Lapin hyvinvointialue on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäviksi 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saavutettavuuden perusteella. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaissa (1086/2003).

Saamelaiskäräjät muistuttaa, että saamelaisten oikeuksien on toteuduttava sosiaalihuollossa myös teknologisia ratkaisuja hyödynnettäessä ja tämän pitäisi näkyä tätä säätelevässä lainsäädännössä. Sote-huollon järjestämislain ja saamen kielilain lisäksi mm. laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista edellyttää huomioimaan asiakkaan äidinkielen ja kulttuuritaustan. Saamelaiskäräjät kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei asiakkaalta pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon vaan asiakkaan mielipide otettaisiin huomioon osana asiakasprosessia. Saamelaisten osalta on syytä muistaa, että mikäli teknologinen ratkaisu johtaa kielellisten oikeuksien toteutumattomuuteen, ei asiakkaan suostumuksen puutetta voida sivuuttaa. Ylipäätään arvioitaessa teknologisen ratkaisun soveltuvuutta asiakkaalle, on huomioitava asiakkaan kieli ja kulttuuritausta.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan lainsäädännön lisäksi kielellisten oikeuksien näkökulma on huomioitava teknologisia ratkaisuja, ml. tekoälyn hyödyntämistä, kehitettäessä esimerkiksi varmistamalla, että teknologia toimii saamen kielillä. Saamelaiskäräjät myös muistuttaa, etteivät teknologiset ratkaisut voi korvata vuorovaikutusta. Samoin Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että käytettäessä teknologisia ratkaisuja esimerkiksi ikäihmisten asumispalveluissa, pyritään välttämään niiden mahdollisesti tuottamaa laitospaikkamaisuuden tuntua ihmiselle huomioiden erityisesti useiden saamelaisten aiemmat kokemukset mm. asuntolakouluista, jolloin he ovat joutuneet kauas kotoa vieraaseen ja vieraskieliseen ympäristöön. Teknologisten ratkaisujen hyödyntäminen ei saa vahvistaa vastaavia kokemuksia. Saamelaiskäräjät katsoo, että teknologisten ratkaisujen hyödyntämisessä on kunnioitettava jokaisen itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyden suojaa.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtajan sijainen

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveyssihteeri

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 6.6.2025.

Lisätietoja antaa: vs. sosiaali- ja terveyssihteeri Anni Koivisto, anni.koivisto@samediggi.fi, +358447756560

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 2 pages before this page
Dokumentet inneholder 2 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 2 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 2 sider før denne side

Detta dokument innehåller 2 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende